

Zasady realizacji specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w województwie mazowieckim

Organizacja i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w miejscu zamieszkania należy do zadań zleconych gminy z zakresu administracji rządowej. Bezpośrednim organizatorem zadania w gminie jest ośrodek pomocy społecznej. Ośrodek realizuje zadanie samodzielnie lub zleca realizację zadania podmiotom zewnętrznym. *Wojewoda zapewnia środki na realizację zadania, a także zgodnie z art.22 pkt.1 i 8 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej, ustala sposób realizacji zadania na terenie województwa oraz nadzoruje jego realizację.*

1. Podstawa prawna realizacji zadania:

1. art. 8 i 9 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 roku o ochronie zdrowia psychicznego (Dz.U. z 2011r. Nr 231 poz. 1375 z późn. zm.);
2. art.18 ust.1 pkt 3 oraz art.50 ust.1 i 2 oraz ust. 7 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2009r. Nr 175 poz. 1362 z późn. zm.);
3. rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 22 września 2005 r. w sprawie specjalistycznych usług opiekuńczych (Dz. U. z 2005r. Nr 189 poz. 1598 z późn. zm.)

2. Specjalistyczne usługi opiekuńcze przeznaczone są dla:

Osób dorosłych wykazujących zaburzenia wymienione w art.3 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego:

1. chorych psychicznie (wykazujących zaburzenia psychiczne);
2. upośledzonych umysłowo;
3. osób wykazujących inne poważne zakłócenia czynności psychicznych, które zgodnie ze stanem wiedzy medycznej zaliczane są do zaburzeń psychicznych, a osoba ta wymaga takiej formy pomocy i opieki niezbędnej do życia w środowisku rodzinnym lub społecznym.

W wyjątkowych przypadkach dla dzieci i młodzieży z zaburzeniami psychicznymi, pozbawionych dostępu do zajęć rehabilitacyjnych i rewalidacyjno – wychowawczych jeśli nie mają możliwości uzyskania dostępu do zajęć świadczonych przez inne zobowiązane podmioty.

3. Celem specjalistycznych usług opiekuńczych jest poprawa jakości życia osób z zaburzeniami psychicznymi poprzez :

1. Zapewnienie wysokiej jakości specjalistycznej pomocy osobom samotnym z zaburzeniami psychicznymi w przypadkach gdy są jej pozbawieni oraz osobom, które wymagają takiej pomocy, a rodzina nie może jej zapewnić.
2. Pomoc dostosowaną do szczególnych potrzeb osób z zaburzeniami psychicznymi oraz celów postawionych w planach postępowania terapeutyczno – wspierającego, świadczoną przez osoby z odpowiednim wykształceniem i doświadczeniem.

4. Zakres specjalistycznych usług opiekuńczych zgodnych z § 2 ww rozporządzenia obejmuje :

1. Uczenie i rozwijanie umiejętności niezbędnych do samodzielnego życia, w tym :
  - kształtowanie umiejętności zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych i umiejętności społecznego funkcjonowania;
  - interwencje i pomoc w życiu w rodzinie;
  - pomoc w załatwianiu spraw urzędowych;
  - wspieranie i pomoc w uzyskaniu zatrudnienia;
  - pomoc w gospodarowaniu pieniędzmi;
2. Pielęgnację jako wspieranie procesu leczenia;
3. W wyjątkowych przypadkach rehabilitację fizyczną i usprawnianie zaburzonych funkcji organizmu w zakresie nieobjętym przepisami ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych;
4. Pomoc mieszkaniową, w tym:
  - w uzyskaniu mieszkania,
  - załatwianiu spraw mieszkaniowych,
  - kształtowaniu właściwych relacji z sąsiadami i gospodarzem domu;
5. W wyjątkowych przypadkach, po dokonaniu weryfikacji zasobów lokalnych, zapewnienie dzieciom i młodzieży z zaburzeniami psychicznymi dostępu do zajęć rehabilitacyjnych i rewalidacyjno-wychowawczych jeśli nie mają ich zapewnionych poprzez inne służby.

5. Kwalifikacje osób świadczących specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi :

Kwalifikacje realizatorów powinny być odpowiednie do rodzaju zaburzeń psychicznych klientów, ich potrzeb oraz zakresu i rodzaju usług.

Zgodnie z § 3 ust 1 ww. rozporządzenia specjalistyczne usługi opiekuńcze powinny być świadczone przez osoby posiadające kwalifikacje do wykonywania zawodu: *pracownika socjalnego, psychologa, pedagoga, logopedy, terapeuty zajęciowego, pielęgniarki, asystenta osoby niepełnosprawnej, opiekunki środowiskowej, specjalisty w zakresie rehabilitacji medycznej, fizjoterapeuty lub innego zawodu dającego wiedzę i umiejętności pozwalające świadczyć określone usługi specjalistyczne.*

Ponadto kandydat na realizatora specjalistycznych usług opiekuńczych musi legitymować się co najmniej półrocznym stażem w jednej z następujących instytucji wskazanych w § 3 ust. 2 ww. rozporządzenia: *szpitalu psychiatrycznym, jednostce organizacyjnej pomocy społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi, placówce terapii lub placówce oświatowej do której uczęszczają dzieci z zaburzeniami rozwoju lub upośledzeniem umysłowym, ośrodka terapeutyczno-edukacyjno-wychowawczym, zakładzie rehabilitacji, innej jednostce niż wymienione świadczącej specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi.*

Powyższy staż nie może być zastąpiony nawet półrocznym kursem w zakresie świadczenia specjalistycznych usług opiekuńczych, ani praktyką odbywaną w trakcie studiów.

W wyjątkowych przypadkach, po indywidualnym rozpatrzeniu sprawy przez Wydział Polityki Społecznej MUW, może być wydana warunkowa akceptacja na zatrudnienie kandydata na realizatora usług, który nie spełnia wszystkich wymogów kwalifikacyjnych wskazanych w ww. rozporządzeniu.

6. Rozpoczęcie realizacji specjalistycznych usług opiekuńczych :

Gmina występując o umożliwienie realizacji zadania i o środki na ten cel powinna przedstawić wniosek podpisany odpowiednio przez Wójta/Burmistrza /Prezydenta zawierający:

1. informację o wysokości środków niezbędnych na realizację zadania wraz z kalkulacją kosztu godziny, liczbą godzin i planowanym okresem realizacji;
2. wyszczególnienie odbiorców usług (klientów) wraz z dokumentacją potwierdzającą zasadność przyznania tej formy wsparcia (zaświadczenie lekarza specjalisty zawierające rozpoznanie schorzenia oraz wskazującego na potrzebę realizacji usług, ich wymiar i formę);
3. informację o realizatorach usług, w szczególności dokumenty potwierdzające ich wykształcenie i doświadczenie zawodowe w pracy z osobami z zaburzeniami psychicznymi;

4. indywidualne programy terapeutyczne dla każdego klienta, zawierające zakres usług, stawiane cele, metody realizacji, a w przypadku kontynuacji świadczenia ewaluację tych programów.

W przypadku wniosków dotyczących dzieci i młodzieży należy dołączyć również informację o całości dotychczasowych oddziaływań edukacyjno – rehabilitacyjnych podejmowanych w stosunku do dziecka w ramach oświaty, służby zdrowia i innych.

7. Kalkulacja kosztów 1 godziny usługi oraz odpłatność.

Wysokość kosztu 1 godziny usługi świadczonej klientowi oblicza się biorąc pod uwagę wysokość kosztów związanych ze świadczeniem tej formy pomocy m. in. uwzględniając zakres usług, koszty zatrudnienia, dojazd do miejsca świadczenia usług oraz niezbędne koszty obsługi stanowiska pracy. Stawka godzinowa może również wynikać z umowy zawartej z osobą lub innym podmiotem przyjmującym zlecenie realizacji zadania.

Ostatecznie to ośrodek pomocy społecznej, w oparciu o pełne rozeznanie sytuacji, ustala stawkę godzinową za realizowane specjalistyczne usługi opiekuńcze. Koszt usługi powinien być zatwierdzony przez kierownika ośrodka pomocy społecznej i jawny. W trakcie ewentualnych kontroli OPS jest zobowiązany do przedstawienia kontrolującym do wglądu kalkulacji ceny 1 godziny specjalistycznych usług opiekuńczych.

Zgodnie z § 4 ww. rozporządzenia odpłatność za specjalistyczne usługi dla osób z zaburzeniami psychicznymi ustala ośrodek właściwy ze względu na miejsce zamieszkania świadczeniobiorcy.

Zgodnie z § 5 opłata jest wnoszona bezpośrednio lub przelewem do kasy urzędu gminy, w terminie do 15 dnia każdego miesiąca następującego po miesiącu, w którym wykonano usługę.

Jednocześnie należy pamiętać, że zarząd jednostki samorządu terytorialnego przekazuje pobrane dochody z zakresu realizacji zadań administracji rządowej w terminach określonych w art. 255 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 o finansach publicznych (Dz. U. z 2009r. Nr 157 poz.1240 z późn. zm.).

8. Niezbędna dokumentacja dotycząca realizacji specjalistycznych usług opiekuńczych

Dokumentacja OPS dotycząca realizacji specjalistycznych usług opiekuńczych powinna zawierać:

Dokumentację przy przyjęciu:

1. zaświadczenie lekarskie kwalifikujące do korzystania ze specjalistycznych usług opiekuńczych, określające rodzaj usług i zalecaną liczbę godzin usług,

2. wniosek klienta o udzielenie pomocy w formie specjalistycznych usług opiekuńczych lub zgoda klienta w przypadku, kiedy wniosek składa pracownik socjalny,
3. wywiad środowiskowy wraz z dokumentacją potwierdzającą sytuację materialną klienta,
4. decyzję administracyjną w sprawie przyznania specjalistycznych usług opiekuńczych.

Dokumentację indywidualną klienta:

1. indywidualne programy terapeutyczne (indywidualne plany pomocy),
2. karta czasu pracy osoby świadczącej usługi,
3. indywidualna karta podopiecznego (zawierać powinna m.in. informacje dot. oceny funkcjonowania społecznego i realizacji działań terapeutycznych, okresową ocenę efektów świadczonych usług),
4. notatki z wizyt środowiskowych w domu klienta prowadzone przez opiekunów-terapeutów.

Dokumentację zbiorczą dotyczącą usług:

1. rejestr osób objętych usługami,
2. harmonogramy pracy u poszczególnych klientów,
3. dzienne raporty z realizacji usług,
4. okresowe sprawozdania z realizacji usług (kwartalne , półroczne i roczne),
5. rozliczanie finansowe usług,
6. listy imienne klientów sporządzane przez fundację (stowarzyszenie) dla Ośrodka Pomocy Społecznej, z wyszczególnieniem m.in. ilości godzin usług przyznanych decyzją administracyjną OPS, ilości godzin zrealizowanych, z kosztorysem wykonania zadania oraz określeniem opiekunów-terapeutów pracujących z poszczególnymi klientami,
7. sprawozdania z zebrań Zespołu ds. usług specjalistycznych.

W celu uzyskania pełnej informacji o sposobie realizacji zadania należy kontaktować się z pracownikami Oddziału ds. Pomocy Środowiskowej Wydziału Polityki Społecznej Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego w Warszawie lub właściwych miejscowo Oddziałów Zamiejscowych MUW.

Wieloletnia praktyka wynikająca z prowadzonego przez Wydział Polityki Społecznej MUW nadzoru pozwala na wskazanie najczęściej **występujących uchybień i trudności w realizacji** tego zadania.

1. Wykonawcy usług nie zawsze posiadają dokumenty potwierdzające staż zgodny z § 3 ust. 2 rozporządzenia Ministra Polityki Społecznej z dnia 22 września 2005 r. w sprawie specjalistycznych usług opiekuńczych , a ośrodek pomocy społecznej akceptuje staże i praktyki odbywane w trakcie studiów będące ich integralną częścią.

2. W przypadku dzieci, ośrodki kierują się wyłącznie wskazaniami lekarskimi dotyczącymi wymiaru przyznawanego świadczenia nie uwzględniając działań prowadzonych już przez inne podmioty do tego upoważnione i ustalają nadmierny wymiar usług.
3. Ośrodki pomocy społecznej zatrudniają realizatorów spełniających wymagania kwalifikacyjne ustalone ww. rozporządzeniem, jednak nie posiadających doświadczenia zawodowego w pracy z osobami o danym rodzaju schorzenia. Dotyczy do szczególnie dzieci z autyzmem, z którymi pracują np. pielęgniarki psychiatryczne bez doświadczenia w pracy z dziećmi.
4. Realizatorzy zatrudniani na etat mają do wykonania planowaną ilość godzin usług w wymiarze nie uwzględniającym czasu na przemieszczanie się między kolejnymi świadczeniobiorcami czy wykonywanie innych niezbędnych czynności związanych z rozliczaniem zadania. Zdarzają się również sytuacje przeciwne, etat nie jest w pełni wykorzystany.
5. Kontrole przeprowadzane w jednostkach wykazały zbyt ogólne wskazywanie rodzaju przyznawanych usług oraz brak indywidualnych programów terapeutycznych i ich ewaluacji.

ZASTĘPCA DYREKTORA
Wydziału Pomocy Społecznej
Marta Kacper-Biegańska
Marta Kacper-Biegańska